

СТАТУТ И ПРАВОМОЩИЯ НА СЪДИЯТА ПО ВПИСВАНИЯТА

Драгомир Ангелов

STATUTE AND POWERS OF THE JUDGE OF REGISTRATION

Dragomir Angelov

Abstract: *In the Republic of Bulgaria, the registration system is a manifestation of the constitutional guarantee and protection of the right to property in relation to real estate. The state ensures the protection of these rights through purposeful judicial protective proceedings before a judicial authority.*

Keywords: *statute; registration system; judge of registration; real estate; protection of rights.*

В съвременната европейска юриспруденция имотните регистри се възприемат като правен инструмент за защита на законни права и придаване на правна сигурност на търговията, кредитирането и инвестициите чрез разкриване на правно значима информация за собствеността, ограничените вещни права и други законни права върху недвижими имоти.

Критикува се посредственият подход на възприемане на системите по вписване като „политика на данни“ или „регистрова политика“. Имотните регистри не са просто бази данни, а правни институции. Публичността на регистрацията не е просто информация, а специализирана и надеждна информация с правна стойност и последици. Системите по вписванията защитават основното право на гражданите върху собствеността и осигуряват правна сигурност в сделките, свързани с

недвижими имоти, създавайки условия за развитието на ефективен и по-прозрачен пазар.¹

В Република България системата по вписвания представлява проявление на конституционно уредената гаранция и защита на правото на собственост по отношение на недвижимите имоти (арг. чл. 17, ал. 1 от Конституцията на Република България)². Държавата осигурява защитата (охраната) на тези права чрез нарочно съдебно охранително производство пред орган на съдебната власт. Именно поради това мястото на системата по вписванията е в сферата на съдебната власт.

Институциите на Европейския съюз също застъпват виждането, че мястото на имотните регистри е в сферата на правосъдието. Израз на това разбиране е включването на проекта „Свързване на имотните регистри“ в т. 8 и т. 9 на План за действие в областта на европейското електронно правосъдие за

¹ Tzinieri, I. The present Landscape of Land Registration in Greece. <https://www.elra.eu/the-present-landscape-of-land-registration-in-greece/>

² Обн. ДВ. бр. 56 от 13 юли 1991 г., изм. ДВ. бр.85 от 26 септември 2003г., изм. ДВ. бр. 18 от 25 февруари 2005 г., изм. ДВ. бр.27 от 31 март 2006 г., изм. ДВ. бр.78 от 26 септември 2006 г., изм. ДВ. бр. 12 от 6 февруари 2007 г., изм. и доп. ДВ. бр. 100 от 18 декември 2015г., изм. и доп. ДВ. бр. 106 от 22 декември 2023 г.

периода 2019–2023 г.³ Имотните регистри се възприемат като част от политиката на електронното правосъдие, а не от някаква обща държавна политика на електронни регистрационни услуги.

С изменение на Закона за кадастъра и имотния регистър (ЗКИР) през 2004 г., бе създадена Агенция по вписванията (АВ), която да обслужва технически създаването на Имотен регистър в България. Към настоящия момент АВ администрира ТРРЮЛНЦ, Регистъра на имуществените отношения на съпрузите, Регистъра по Закона за особените залози, Регистър Булстат и т.нар. Имотен регистър.

Обединяването на няколко регистъра, които са различни като структура, производства и правни последици, се доказва като неправилен държавнически подход по отношение вписванията на актове относно недвижими имоти. Многократните промени в ЗКИР през годините доведоха до формулиране на файлови, предварителни, електронни, мощни и имотни партии, като нито едно от тези наименования реално не бе изпълнено с изискуемото от закона съдържание. Към настоящия момент вписването на актовете касаещи недвижими имоти се извършва съгласно Правилника за вписванията, като процеса по създаване и евентуално въвеждане на Имотен регистър все още не е стартирал⁴.

Защитата срещу правонарушения не е единствената форма на съдебна намеса в гражданските отношения. В отделни, предвидени от закона случаи, съдът е призован да осъществява не защита, а съдействие на гражданските отношения. Охранителни съ-

дебни актове, издавани по реда на охранителните производства, представляват актове на безспорно съдебно производство, на съдебно съдействие в гражданските отношения (арг. чл. 2 ГПК)⁵. Производството по вписване е част от гражданския процес в качеството му на охранително нотариално производство (чл. 569, т. 5 – т. 8 ГПК). Съдебният характер на охранителното производство е основанието да се прилагат спрямо него съответно общите правила на Гражданско-процесуалния кодекс (ГПК) и част от правилата на исковото производство (чл. 540 ГПК).

Извършените нарочни нотариални удостоверения при вписване (арг. чл. 569, т. 5–8 от ГПК) са с обвързваща доказателствена сила относно удостоверените обстоятелства и имат правно значение за гражданскоправните отношения, съответно съдействат за тяхното развитие (арг. чл. 2 пр. 2 от ГПК). Последиците на правна сигурност и защита при вписването имат проявление в гражданскоправните отношенията между определени субекти (трети лица), а не в административноправни отношения между държавата и гражданскоправните субекти⁶. Доброволната юрисдикция с желани от молителя гражданскоправни последици не би могла да се определи като административна тежест.

Мястото на съдиите по вписванията в държавния апарат на Република България се определя от 114-годишна правна традиция, свързана с характера на производството, което органът по вписванията ръководи. Мястото на съдията по вписванията в съдебната система в най-голяма степен отговаря на утвърдения

³ План за действие в областта на европейското електронно правосъдие за периода 2019–2023 г., (2019/C 96/05)

(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2019.096.01.0009.01.BUL&toc=OJ%3AC%3A2019%3A096%3AFULL#ntc6-C_2019096BG.01000901-E0006)

⁴ Становище от Българска асоциация на съдиите по вписванията, относно необходимостта от разработване на комплексни мерки – организационни и нормативни за увеличаване на правната сигурност в правния обмен с недвижими имоти, насочени към: стабилизиране на фигурата на съдията по вписванията като орган към съдебната система и разширяване на правомощията, с оглед предстоящото създаване на имотен регистър и преминаването от персонална към поимотна система на вписване. 2017 г. <http://www.vss.justice.bg/root/f/upload/14/stanovishte-basv.pdf>

⁵ Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова. Българско гражданско процесуално право. Девето преработено и допълнено издание. С.: Сиела Норма, 2012, с. 1241.

⁶ Симеонов, К. Вписванията и привилегиите. Теоретико-практическо ръководство по тълкуването на Закона за привилегиите и ипотеките“, Книга Първа „Вписвания, отбелязвания и общо обезпечение“, София, Кооперативна печатница Франклинь, 1928, с. 10

европейски стандарт на гаранции за независимост и противопоставяне на всяко политическо влияние при воденето на имотните регистри. Пазителят на ипотечните книги е първият орган по вписванията при въвеждането на вписванията у нас с приемането на Закона за привилегиите и ипотеките през 1910г. Пазителят на ипотечните книги е бил орган в структурата на съдебната власт към окръжните съдилища. С изменение на закона органът е преименуван на нотариус. До влизането в сила на Закона за нотариусите и нотариалната дейност (ЗННД)⁷ и съответните изменения в Закона за съдебната власт (ЗСВ) действа държавен нотариус, т.е. нотариус – част от съответния районен съд, натоварен с две функции. Той извършва нотариалните действия- тези по нотариалните удостоверявания, както и действията по вписването на посочените в Закона за собствеността и в Правилника за вписванията актове. В тези районни съдилища, в които не е назначен държавен нотариус, длъжността се изпълнява от районен съдия.

След въвеждането на частния нотариат отделно от съдията по вписванията, двете функции се разделят. Частният нотариус има функциите само по нотариалните удостоверявания, както това е уредено в Закона за нотариусите и нотариалната дейност и в ГПК. На съдията по вписванията е възложено да разпорежда или отказва действия по вписвания, отбелязвания и заличаване на актове, да се произнася по издаването на справки и удостоверения от книгите за вписване, както и да изпълнява други действия, предвидени в закон (арг. чл. 280, ал. 1 ЗСВ). Този процес не беше никаква странна приумица на законодателя, а беше отговор на зрелостта на обществото, посредством създаване и поддържане система за контрол и превенция от страна на държавата. Този пример намира своята подкрепа и в други страни от ЕС⁸.

Други действия, предвидени в закон могат да бъдат: заместване на нотариус от съдия по вписванията (чл. 48 от ЗННД); извършване на нотариални действия, когато в района няма нотариус (чл. 82, ал. 1 ЗННД); приемане на архив на нотариус (чл. 38 от ЗННД), заместване на държавен съдебен изпълнител от съдия по вписванията и обратното. Съдията по вписванията е орган на съдебната власт към районните съдилища (чл. 279 ЗСВ), който се назначава от министъра на правосъдието. За съдиите по вписванията важат изискванията за независимост, безпристрастност, законност, прозрачност, политическа неутралност съгласно общите положения от ЗСВ. За заемането на длъжността съдия по вписванията са поставени изисквания, напълно покриващи се с тези, които са необходими за заемане на магистратска длъжност (арг. чл. 283 ЗСВ във връзка с чл. 162 ЗСВ). Председателят на районния съд осъществява общо организационно и административно ръководство на районния съд, като ръководи и контролира работата и на съдиите по вписванията (арг. чл. 80, т. 8 ЗСВ), уведомява министъра на правосъдието за свободните длъжности за съдии по вписванията (чл. 80, т. 10 ЗСВ) и в края на всяко шестмесечие председателят на районния съд предоставя на министъра на правосъдието информация за образуването, движението и приключването на преписките и делата на съдиите по вписванията (чл. 80, т. 13 ЗСВ). На съдията по вписванията може да бъде възложено да изпълнява функциите на друг орган на съдебната власт (арг. Чл. 274, ал. 2 ЗСВ във връзка с чл. 264, ал. 1 ЗСВ).

Съгласно европейската юриспруденция една силна система на вписванията трябва да разчита на свободата на решението на органа по вписванията, ограничена само от закона. Не се допускат никакви други влияния, защото в противен случай системата по вписвани-

⁷ Обн., ДВ, бр. 104 от 06.12.1996 г., в сила от 06.01.1997 г.

⁸ Германия-поземленият регистър се води от съдилищата. Вписването е елемент от фактическия състав при придобиване на право на собственост и ограничени вещни права върху недвижими имоти, както и при отказ от тях. Австрия-вписването се извършва от съд по вписвания. Вписването има конститутивен ефект за придобиване, прекратяване на вещни права. Швейцария-запазена е фигурата на съдията по вписвания към съдилищата, упражняващ особен контрол върху сделките с недвижими имоти и подлежащ на периодичен контрол. Хърватска, Латвия и Естония-Съдиите по вписванията са със статут на районни съдии, службите са част от съдебната система.

ята не би успяла да осигури правната сигурност и обществено доверие в нея⁹.

В нашата правна доктрина се е наложило мнението за съществуващ дуализъм в статута на съдиите по вписванията и държавните съдебни изпълнители, с оглед на това - кой е органа който ги назначава¹⁰. Това погрешно схващане относно статута на съдиите по вписванията и държавните съдебни изпълнители, почива най-вече на тезата, че тези държавни органи не са конституционноустановени. Безспорно през 1991г. депутатите от Седмото Велико народно събрание, не са могли да предвидят нито създаването на административните съдилища¹¹, нито създаването и/или трансформирането на отделни юридически професии като нотариус, частен съдебен изпълнител, съдия по вписванията, държавен съдебен изпълнител, синдик, разследващ полицаи и др. Конституцията в чл. 119, ал. 1, урежда видовете съдилища, като едни от тях са районните такива. Закона за съдебната власт в глави 12 и 13, урежда статута на държавните съдебни изпълнители и съдиите по вписванията като особен вид органи, към районните съдилища.

Конституционния съд е имал възможността да се произнесе относно така формулирания дуализъм, като в свои решения разглежда правомощията на министъра на правосъдието. „Традиционно от създаването на Третата българска държава министърът на правосъдието има правомощия, касаещи органите осъществяващи правораздаване, без с това да се накърнява принадлежността им не

към изпълнителната, а към съдебната власт.“ (Решение № 1/08.02.2022г. по к.д. № 17/2021г. на Конституционния съд)¹².

Обстоятелството, че орган по назначаване на съдията по вписванията е Министърът на правосъдието, се дължи на друго тълкуване, дадено от Конституционния съд: „Според чл. 129, ал. 1 от основния закон ВСС има кадрови правомощия само по отношение на съдиите, прокурорите и следователите, а не и спрямо съдия-изпълнителите, съдиите по вписванията и съдебните служители.“ (Решение № 13/16.12.2002г. по к.д. № 17/2002 г. на Конституционния съд на Република България)¹³. Обяснението е, че в Конституцията липсва детайлна уредба на целия държавен апарат, в частност на назначаването на всички органи на съдебната власт (арг. чл. 133 от КРБ). Приема се, че Конституцията следва да съдържа правната уредба единствено на основните държавни органи, респ. основните органи от съдебната власт. Заключаване се, че е въпрос за държавна политика кой да назначава останалите органи на съдебната власт, стига да се запази принципът на независимост на съдебната власт.

В тази връзка конституционно предвидената възможност Министърът на правосъдието да прави предложения за назначаване, повишаване, понижаване, преместване и освобождаване от длъжност на съдии, прокурори и следователи (чл. 130в, т. 3 КРБ) не рефлектира върху статута на последните като органи на съдебната власт. Обстоятелството, че службите по вписванията са извън съдебна-

⁹ Taus, M. Land Registrar's status in Europe. 2015. <https://www.elra.eu/land-registrars-status-in-europe/>

В този смисъл и т. 3 от цитираните по-горе европейски правни стандарти в процесите по реорганизация и реформа на имотните регистри, установени от Европейската асоциация на имотните регистри (ELRA)

¹⁰ Заповедта за назначаването на съдията по вписванията се издава от Министъра на правосъдието по реда на Глава тринадесета на ЗСВ, т.е. орган по назначаването е Министърът на правосъдието. Съдията по вписвания встъпва в длъжност с акт за встъпване и полагане на клетва, нормативно установена в ЗСВ, в съответния районен съд, като се издава акт за встъпване в длъжност. Съответният районен съд подава уведомление до компетентната ТД на НАП – уведомление за сключен договор по чл. 62 от КТ. Съгласно КСО осигурител на съдиите по вписвания е съответният РС, който е и място на работа на съдиите по вписванията.

¹¹ Чрез обособяване на предишните административни отделения на съответните окръжни съдилища в административни такива. Административните съдилища не са споменати в чл.119, ал.1 от Конституцията.

¹² Обн. ДВ., бр. 13 от 15.02.2022 г.

¹³ Обн. ДВ, бр.118 от 20.12.2002 г.

та система¹⁴, не променя характера на извършваното от съдията по вписванията съдебно охранително производство. Съдебната доктрина нееднократно обсъжда и разграничава юридическата дейност, осъществявана чрез правни актове от съдия по вписванията, и техническата дейност, реализирана от служител към служба по вписванията при Агенция по вписванията. Този аспект се разглежда в мотивите към съдебните решения по повод оспорване на Правилника за вписванията (Решение № 466/13.01.2006 г. по адм.д. № 9974/2005 г., 5 чл. с-в на ВАС), при обжалване на откази, в които се разглежда сложният фактически състав на вписването (Определение № 127 от 26.03.2010 г. на ВКС по ч. гр. д. № 77/2010 г., II г. о., ГК), както и при реализиране на деликтна отговорност в резултат от действия на съдия по вписванията или на служител към службите по вписванията при АВ (Определение № 761/19.06.2013 по дело № 1720/2013 на ВКС, ГК, III г.о., Определение № 12923 от 02.11.2010 г. на ВАС по адм. д. № 13555/2010 г., I о., Определение № 1173 от 25.01.2011 г. на ВАС по адм. д. № 16375/2010 г., III о.). Тази структурна организация се допуска нормативно за изпълнителните агенции, каквато е Агенция по вписванията към министерството на правосъдието. Съобразена е с възможността администрация към определен министър да се създаде не за изпълнение на административно обслужване на физически и юридически лица, а за дейности и услуги, свързани с осигуряването на дейността на органите на държавната власт (каквито са съдиите по вписванията при районните съдилища -арг. чл. 54, ал. 1 от Закона за администрацията). Публичността на вписаните актове е гарантирана с правна сигурност само и единствено чрез действията на съдията по вписвания в охранителното производство, регламентирано в ГПК. Макар някои от производствата водени

от длъжностни лица по регистрацията и длъжностни лица по вписванията при Агенция по вписванията да наподобяват производството по вписване-водено от съдията по вписванията, нашата правна доктрина не поставя знак за равенство между тях - „Не са охранителни производства, тези които са възложени на несъдебни органи, макар да завършват с актове, сходни по правни последици с охранителните актове”¹⁵.

Цялостният исторически преглед на вписването на актове касаещи недвижими имоти показва, че то има дълга история, създадено е като съдебно охранително производство и винаги е било такова. Вписването по българското законодателство има основно декларативен, оповестителен ефект, освен когато със закон не е предвидено друго - конститутивен ефект. То е с основна насоченост да уведомява трети заинтересувани лица за състоянието на правата, притежание на определени правни субекти, обема на правата им, както и за характеристиките на недвижимите имоти, предмет на актове подлежащи на вписване. При извършване процедурата по вписване, независимо на какъв принцип - персонален или поимотен, се събира единна информация за обект и субект, която следва да се подчинява на определени законови норми, да отговаря на законови изисквания, чието реализиране може да стане чрез съдебно охранителната превенция на съдията по вписвания. Неговото място в съдебната система гарантира една качествено функционираща система на вписвания - която е важен фактор за развитието на икономиката, за намаляване риска за банките, за стимулиране на чуждестранните инвестиции, за един сигурен и благоприятен икономически климат и стопански оборот, свързан с недвижимите имоти¹⁶.

Функцията на съдията по вписвания се регламентира от правни норми в две основни

¹⁴ Службите по вписванията са териториални звена на Агенцията по вписванията. Назначените в тях служители са в трудови правоотношения с Изпълнителния директор на АВ.

¹⁵ Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова, Българско гражданско процесуално право, девето преработено и доп. издание, София, изд.Сиела Норма, 2012, с. 1241.

¹⁶ Матеева, Е. За институционния модел и подведомствеността на производствата по вписване в имотния регистър. 2022г. <https://news.lex.bg/%D0%B7%D0%B0-%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB-%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%81%D1%82/>

форми - първо организационно – права и задължения уреждащи служебното му положение като държавен съдебен орган в Закона за съдебната власт, второ – процесуално упражняване на правомощия – съдебно нотариално охранително производство, визирано в ГПК, ЗС, ЗКИР и ПВ. Съдията по вписвания разпорежда или отказва вписванията, отбелязванията или заличаванията в имотния регистър и се произнася за издаване на справки и удостоверения, извършва нотариални действия в случаи предвидени от закона като орган на съдебната власт.

Актът, с който се произнася съдията по вписвания е съдебен акт, постановен при съдийска независимост и самостоятелна преценка. Изпълняване на съдийското разпореждане – вписване е удостоверяване по ред и форма предвидена от закона, защита и превенция на гражданите и техните права. Вписването е прецизиране на обстоятелството, заявено от молителя- вписване в нотариалните книги, с цел да се избегне безконтролно и произволно допускане на обстоятелства за вписване, преодоляване непълноти в регистъра и охрана интересите на трети лица. Прецизиране на вписването като гаранция за правна сигурност на обществените интереси в цялост е дейност, за осъществяването на която законодателят е поставил изисквания /и винаги ги е имало/- само от лица с юридическо образование, с достатъчно познания в гражданското и вещното право. От особена важност за всичко това е и факта, че постановяването по съдебен ред на отказ или вписване на определено обстоятелство, създава гаранция за стабилитет, предвид съдийска независимост, прецизиране при самостоятелна преценка, базирана на законовите изисквания.

Законодателят е възложил на съдиите по вписванията определени правомощия, свързани с опазване интересите на фиска. В брой 66/2023г. на Държавен вестник са публикувани промени в чл.264 и чл.265 на ДОПК. Промените влизат в сила от 03.05.2024г., като съгласно новата редакция на чл.264, ал.1 ДОПК „Прехвърлянето или учредяването на вещни права върху недвижими имоти или

наследствени права, включващи недвижими имоти, включването на недвижими имоти или вещни права върху недвижими имоти като непарични вноски в капитала на търговски дружества, вписването на ипотека или особен залог се допуска след проверка, извършена от нотариуса или съдията по вписванията, по електронен път в Националната агенция за приходите, в резултат на която се установи, че прехвърлителят или учредителят на вещни права, съответно ипотекарният длъжник или залогодателят, няма непогасени, подлежащи на принудително изпълнение публични задължения. Наличието или липсата на непогасени данъчни задължения за имота се удостоверява в данъчната оценка.“

Логическото и систематическо тълкуване на закона мотивира категоричен извод, че предпоставките по чл.264, ал.1 ДОПК следва да бъдат преценявани към момента на сезирането на съдията по вписванията, с искане да вписване в имотния регистър.¹⁷ Съдията по вписванията следва да извърши проверката по чл.264, ал.1 ДОПК – към момента, в който следва да извърши вписването. Аналогично тълкуване дава и съдебната практика: „Практиката приема, че предвид личната имуществена отговорност по чл.265 ДОПК, съдията по вписванията разполага с право да извършва и служебна проверка относно наличието или отсъствието на непогасени, подлежащи на принудително изпълнение публични задължения (така в Определение №86/02.02.2018г. по ч.т.д. №2804/2017г. на II т.о. на ВКС)“¹⁸.

Следва да се има предвид, че съдиите по вписванията разпореждат вписване на много по вид актове, касаещи вещни права върху недвижими имоти, като нотариалните актове са само част от тази номенклатура. Значителна част от актовете подлежащи на вписване, са такива в които страна по акта е община или друг държавен орган, като в тези случаи проверката по чл.264, ал.1 ДОПК ще се извършва само от съдията по вписванията /поради липсата на изискване за нотариална заверка на подписите/.

Същевременно голяма част от общините в Република България имат наложени

¹⁷ Пенев, С. Финансово право. Обща част. Учебен курс. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2021г. с.290.

¹⁸ Определение №83 от 15.05.2020г. по ч.гр.д. 577/2020 г., г.к. II т.о. на ВКС.

финансови корекции по различни програми – финансирани от средства на Европейския съюз, включително свързаното с тях национално съфинансиране. Съгласно чл. 162, ал. 2, т. 8 ДОПК: „Публични са държавните и общинските вземания за недължимо платени и надплатени суми, както и за неправомерно получени или неправомерно усвоени средства по проекти, финансирани от средства на Европейския съюз, включително свързаното с тях национално съфинансиране, които възникват въз основа на административен акт, включително финансови корекции, надплатен аванс, надхвърлени процентни ограничения, превишени позиции по бюджета на проекта, кръстосано финансиране, както и глобите и другите парични санкции, предвидени в националното законодателство и в правото на Европейския съюз.“

От изложеното дотук следва, че е налице реалната възможност редица общини да имат непогасени, подлежащи на принудително изпълнение публични задължения към държавата, което би ги поставило в практическа невъзможност да извършват прехвърляне или учредяване на вещни права върху недвижими имоти или наследствени права, включващи недвижими имоти, включване на недвижими имоти или вещни права върху недвижими имоти като непарични вноски в капитала на търговски дружества, вписване на ипотека или особен залог.

Предвид разписаната в чл.265 ДОПК отговорност: „Нотариус или съдия по вписванията, който състави, съответно разпореда да се впише, акт при неспазване на чл. 264, ал. 1, 2 и 4, отговаря солидарно за заплащане на задълженията, дължими от лицата по чл. 264, ал. 1 и 2.“, дължимото от закона поведение от страна на съдията по вписванията в подобна хипотеза е да постанови отказ за вписване на представения акт.

Следва да се отбележи, че личната имуществена отговорност при сегашната редакция на чл.265 ДОПК е практически невъзможно да бъде реализирана по няколко причини. Към настоящия момент наличието на непо-

гасени, подлежащи на принудително изпълнение публични задължения, се декларира от прехвърлителят на вещното право. В този смисъл наличието на декларация от прехвърлителят /учредителят/ на едно вещно право, и евентуалното деклариране в нея на неверни данни, ангажира наказателната отговорност на това лице, но сменя отговорността от съдията по вписванията или нотариуса.

Отговорността на съдията по вписванията при хипотезата на чл. 265 ДОПК/в новата редакция на чл. 264 и чл. 265 ДОПК/ е лична имуществена отговорност, която настъпва *ex lege*, вследствие негово действие или бездействие, която в своя обем е сравнима само с личната имуществената отговорност, която е била налице относно бирниците в Княжество България¹⁹. Считам, че новата редакция на чл.264 и чл.265 ДОПК значително ще увеличи събираемостта на публичните задължения, поради поставянето на длъжниците в практическа невъзможност да извършват разпоредителни сделки с имоти и МПС.

В тази връзка следва да бъдат разглеждани и хипотезите при които съдията по вписванията замества други държавни органи или бива заместван от тях. Най често срещаната и реализирана хипотеза е взаимното заместване между съдия по вписванията и държавен съдебен изпълнител. Макар на пръв поглед този тип заместване да звучи логично и да е практически лесно осъществимо с оглед кадровата обезпеченост на районните съдилища, то неизменно поражда няколко въпроса. За разлика от другите хипотези, при които съдията по вписванията замества отсъстващ нотариус, в този случай заместването е пълно. Заместващият встъпва *ex lege* в правомощията на замествания, като това в нередки случаи довежда до ситуация, при която едно и също лице образува изпълнително дело, проучва имуществото на длъжника, отговаря само на себе си – какви имоти има длъжника, налага обезпечителна мярка възбрана, вписва наложената възбрана, издава удостоверение за вписвания, отбелязвания и заличавания по свое искане, издава постановление за отмяна на обезпечи-

¹⁹ Лупова, К. Развитие на принудителното изпълнение на държавните вземания в следосвобожденска България. Сборник доклади от международна кръгла маса „140.годишнината от освобождението на България от османско владичество и приемане на Търновската Конституция“. В.Търново, Фабер, 2018, с. 155–157.

телната мярка и вписва това постановление. Именно пълното заместване би породило и евентуална солидарна отговорност на държавния съдебен изпълнител или на районния съдия по чл. 265 ДОПК, в случаите когато те заместват съдия по вписванията. Според мен в този случай заместването на съдия по вписванията от районен съдия дерогира функционалния имунитет на заместващия магистрат. Доколкото ЗСВ предвижда районен съдия да може да замества и съдията по вписванията и държавния съдебен изпълнител едновременно²⁰ и възможността един районен съдия да изпълнява по силата на закона и трите длъжности, съчетано с функциите на нотариус в населеното място, считам е законодателя следва да прецизира законовата уредба, с цел недопускане на подобно свръховластяване на едно лице.

С оглед възможността за кариерно развитие на съдиите по вписванията, следва да се възстанови работата върху „Методика за атестиране на държавните съдебни изпълнители и съдиите по вписванията“²¹. Проектът за този нормативен акт се изготви през 2012г. във връзка с проект: „Укрепване на капацитета на специализираната администрация на министъра на правосъдието за изпълнение на правомощията му по Закона за съдебната власт, на държавните съдебни изпълнители и на съдиите по вписванията“, финансиран от Европейския социален фонд и от държавния бюджет на Република България, по обществена поръчка с предмет: „Обучение на държавни съдебни изпълнители и съдии по вписванията и разработване на единна система за атестирането им“ съгласно договор № К09-24-4-С/28.05.2009 г. между Министерството на правосъдието и Управляващия орган на ОПАК. В проекта за Методика се уточни, че резултатите от атестирането ще служат за създаване на условия за стимулиране и поощрения на съдиите по вписванията; назначаване на ръководител на служба при наличие на възможност за това; усъвършенстване организа-

цията на работа на съдиите по вписванията; изменение и подобряване на нормативната уредба с цел – усъвършенстване дейността на съдиите по вписванията.

Във връзка с статута на съдиите по вписванията могат да се направят следните препоръки *de lege ferenda*:

Съдиите по вписванията в районните съдилища биха могли да поемат разглеждането на част от останалите охранителни производства по ГПК.²² Това задължително ще доведе до облекчаване работата на районните съдии, които ще имат възможност да постигнат тясна специализация. Това може се постигне без каквито и да е бюджетни разходи, с малка структурна промяна. А тя се изразява в следното: Съдиите по вписванията да се трансформират в съдии охранително производство и да се обособят в отделение „охранителни производства“. Така в районните съдилища ще функционират 3 отделения: гражданско, наказателно и охранително. Щатът няма да се увеличава (съдиите по вписванията имат щат в районните съдилища), има обезпеченост със сгради, оборудване и техника (наличните използвани от съдиите по вписванията). Ще се постигне равномерна натовареност на съдиите в РС, чрез разтоварване на районните съдии и използване пълния капацитет за работа на съдиите по вписванията. Удачно е възлагане само на част от производствата по ГПК - охранителни производства: установяване на факти, издаване на актове, обявяване на отсъствие или смърт, производство по открито наследство, обезсилване на ценни книжа, от нотариалните производства – вписвания в имотния регистър, издаване на справки от имотния регистър, обявяване и оттегляне на завещание, издаването на удостоверение за отказ от наследство и вписването му, европейско удостоверение за наследството. По този начин същинското исково производство ще се отдели от останалите производства по ГПК и ще се постигне профилиране на съставите на районните съдилища. Безспорно за постигане

²⁰ Тази хипотеза е практически реализирана през последното десетилетие в няколко съдебни района.

²¹ Към настоящия момент съдиите по вписванията и ДСИ не подлежат на периодично атестиране, респективно са лишени и от възможността за бъдещо кариерно развитие.

²² Становище от Българска асоциация на съдиите по вписванията, относно Проект на закон за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт. 2017г. https://basv.free.bg/BASV_stanovi6te-full.htm

на горе изложеното е необходимо да се детайлизира статута на съдиите по вписванията, като чрез промяна на ЗСВ, същите бъдат назначавани от Висшия съдебен съвет. Подобна мярка би разтоварила в значителна степен и инспектората по ЗСВ към министъра на правосъдието и би му дала възможност да съсредоточи усилията си в проверки на нотариуси, ЧСИ, ДСИ и синдици. Същият ефект може да се постигне при запазване статута на съдиите по вписванията, като с изменения в ГПК им се възложат цитираните производства.

Докладите на ЕС за напредъка на България в процеса на преговорите за присъединяване винаги обръщат внимание на необходимостта от реформа в областта на правосъдието.

Първата препоръка в Проекта Twinning BG/03/IB/JH/01A Reform of the Civil Procedures²³ е: R1 „Генерална реформа – Реформата на гражданския процес може да доведе до успех, само ако включва едновременно и структурни реформи на институционално, организационно, кадрово и финансово равнище“. Целта която следва да преследваме е наличният кадрови потенциал да бъде използван в пълния му ресурс, което ще се постигне с умерени структурни и организационни промени на сегашния етап.

Следващата препоръка е с конкретна насоченост: „разтоварване“ на съдиите от определени дейности и производства, с цел по-ефективно и бързо разглеждане на исковите производства. В доклада е отчетено, че лицата на които следва да се прехвърли извършването на част от дейността на районните съдии, следва да притежават солидно образование и задълбочено познание на съдебната дейност.

Освен това се отправя препоръка за отделяне на охранителните производства от исковото производство и регламентиране на някои пропуски в регистърните производства.

Считам, че направените предложения de lege ferenda напълно покриват цитираните препоръки и могат да доведат до подобряване

в организацията и работата на районните съдилища.

БИБЛИОГРАФИЯ // REFERENCES

[1] Лупова, К. Развитие на принудителното изпълнение на държавните вземания в следосвобожденска България. Сборник доклади от международна кръгла маса „140-годишнината от освобождението на България от османско владичество и приемане на Търновската Конституция“. В Търново: Фабер, 2018; Lupova, K. Razvitie na prinuditelното izpulnenie na dърzhavnite vzemaniya v sledosvobozhdenska Bulgariya. Sbornik dokladi ot mezhdunarodna krugla masa „140-godishninata ot osvobozhdenieto na Bulgaria ot osmansko vladичество i priemane na Tarnovskata Konstitutsiya“. V. Tarnovo: Faber, 2018.

[2] Матеева, Е. За институционния модел и подведомствеността на производствата по вписване в имотния регистър. 2022. <https://news.lex.bg/%D0%B7%D0%B0-%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB-%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%81%D1%82/>. Mateeva, E. Za institutsionalniya model i podvedomstvenostta na proizvodstvoto po vписvane v imotniya registur. 2022g.

[3] Пенев, С. Финансово право. Обща част. Учебен курс. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2021г.; Penov, S. Finansovo pravo. Obshta chast. Ucheben kurs. Sofia: Universitet-sko izdatelstvo „Sv. Kliment Okhridski“, 2021g.

[4] План за действие в областта на европейското електронно правосъдие за периода 2019–2023 г., (2019/C 96/05) (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=uriserv%3A0J.C_.2019.096.01.0009.01.BUL&to c=0J%3AC%3A2019%3A096%3AFULL#ntc6-C_2019096BG.01000901-E0006); Plan za deistvie v oblastta na evropeiskoto elektronno pravosudie za perioda 2019–2023 g., (2019/C 96/05)

[5] Reform of the Civil Procedures in Bulgaria. Twinning BG/03/IB/JH/01A. Status-quo анализ (за-

²³ Reform of the Civil Procedures in Bulgaria. Twinning BG/03/IB/JH/01A. Status-quo анализ (заедно с проекто-препоръки за законодателни промени) изготвен от работните групи по Проекта в състав от експертите от страната-кандидатка България и от държавата-членка Австрия. Партньори: Министерство на правосъдието, България ЦЕНТЪР ЗА ПРАВНА КОМПЕТЕНТНОСТ (CLC), Австрия. София, 2005, с.13 и сл.

едно с проекто-препоръки за законодателни промени) изготвен от работните групи по Проекта в състав от експерти от страната-кандидатка България и от държавата-членка Австрия. Партньори: Министерство на правосъдието, България и ЦЕНТЪР ЗА ПРАВНА КОМПЕТЕНТНОСТ (CLC), Австрия., София, 2005; Reform of the Civil Procedures in Bulgaria. Twinning BG/03/IB/JH/01A. Status-quo analiz (zaedno s proekto-preporuki za zakonodatelni promeni) izgotven ot rabotnite grupi po Proekta v sustav ot eksperti ot stranata-kandidatka Bulgariya i ot durzhavata-chlenka Avstriya. Partniori: Ministerstvo na pravosudieto, Bulgariya i TSENTUR ZA PРАВНА КОМПЕТЕНТНОСТ (CLC), Avstria., Sofiya, 2005g.

[6] Симеонов, К. Вписванията и привилегиите. Теоретико-практическо ръководство по тълкуването на Закона за привилегиите и ипотеките“, Книга Първа „Вписвания, отбелязвания и общо обезпечение“, София, Кооперативна печатница Франклинъ, 1928; Simeonov, K. Vpisvaniyata i privilegiite. Teoretiko-prakticheskoto rukovodstvo po tulkuvaneto na Zakona za privilegiite i ipotekite“, Kniga Purva „Vpisvaniya, otbelyazvaniya i obshto obezpechenie“, Sofiya, Kooperativna pechatnitsa Franklin, 1928g.

[7] Становище от Българска асоциация на съдиите по вписванията, относно необходимостта от разработване на комплексни мерки -организационни и нормативни за увеличаване на правната сигурност в правния обмен с недвижими имоти, насочени към: стабилизиране на фигурата на съдията по вписванията като орган към съдебната система и разширяване на правомощията, с оглед предстоящото създаване на имотен регистър и преминаването от персонална

към поимотна система на вписване. 2017. <http://www.vss.justice.bg/root/f/upload/14/stanovishte-basv.pdf>. Stanovishte ot Bulgarska asotsiatsiya na sudiite po vpisvaniyata, odnosno neobhodimostta ot razrabotvane na kompleksni merki -organizatsionni i normativni za uvelichavane na pravната sigurnost v pravniya obmen s nedvizhimi imoti, nasocheni kum: stabilizirane na figurata na sudiyata po vpisvaniyata kato organizirane na sudebnata sistema i razshiryavane na pravomoshtiyata, s ogleed na predstoyashtoto suzdavane na imoten registur i preminavaneto ot personalna kum poimotna sistema za vpisvane. 2017 g.

[8] Становище от Българска асоциация на съдиите по вписванията, относно Проект на закон за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт. 2017г. https://basv.free.bg/BASV_stanovi6te-full.htm. Stanovishte ot Bulgarska asotsiatsiya na sudiite po vpisvaniyata, odnosno Proekt na zakon za izmenenie i dopulnenie kum Zakona za sudebnata vlast. 2017 g.

[9] Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова, Българско гражданско процесуално право, девето преработено и доп. издание, София, изд.Сиела Норма, 2012г., ISBN 978-954-28-1016-2; Stalev, ZH., A.Mingova, O.Stamboliev, V. Popova, R. Ivanova, Bulgarsko grazhdansko protsesualno pravo, deveto preraboteno i dop. izdanie, Sofiya, izd.Siela Norma, 2012,

[10] Taus, M. Land Registrar's status in Europe. 2015. <https://www.elra.eu/land-registrars-status-in-europe/>

[11] Tzinieri, I. The present Landscape of Land Registration in Greece. 2015. <https://www.elra.eu/the-present-landscape-of-land-registration-in-greece/>.